

jahu svi seljani pravoslavni Srbi kao što su i danas, te nije bilo stanovnika kakve druge vjere ni narodnosti kao što ih nema ni danas, niti je bilo ikakve druge crkve osim pravoslavne. Za staru crkvu sv. Jovana Preteče, koja je ranije bila parohijska crkva kruševačka, (dok to nije postala crkva sv. Arhangela, građena, kako se misli, u XVI. stoljeću) narodno predanje tvrdi, da je građena negdje u doba Nemanjića. Niže ove crkve bilo je nekoliko gomila lijepo otesanog kamena, a Kruševčani pripovijedaju, kako je car Dušan Silni zapovjedio, da se to kamenje oteše, jer da je namjeravao, da tu ogradi za sebe dvorac. To je kamenje pred nekoliko godina upotrebjeno pri gradnji novog općinskog puta.

Da su Kruševčani bili i ranije pravoslavni, kao što su i danas, imamo potvrdu i u jednom pismu, štampanom u VI. svesku Farlatijevo djela »Illyricum Sacrum«, koje je pisao god. 1656. rimskoj kongregaciji de propaganda fide njezin pitomac, prije spomenuti Andrija Zmajević, tada tek opat u svom rodnom mjestu Perastu u Boki. Ovim pismom obraća se Zmajević kongregaciji molbom, da bi mu u ono teško doba, kada su Turci bili opljačkali sve crkve u Boki, poslali crkvenog odijela, kako bi mogao obavljati službu božju. Da bi bolje pokazao svoju revnost oko širenja katoličke vjere, javlja kongregaciji, kako namjerava vršiti službu božju u više sela, u kojima tada ne bijaše svećenika, među kojima spominje i selo Kruševice. Što je pak najinteresantnije i za nas najvažnije, on kaže, da u nekima od tih sela žive sami katolici, u nekima katolici pomiješani sa »šizmaticima«, kako on na-

ziva pravoslavne, a u nekim pak, među koja spada i selo Kruševice, sami pravoslavni — »soli shismatici«.

Sikstov otac, prema svemu gore navedenom, morao je, dakle, biti porijeklom pravoslavni Srbin kao što su bili u ono doba svi stanovnici sela Kruševica i kao što su i danas. Vrijedno bi bilo znati, da li se i danas još čuvaju u Vatikanu ona »pisma« pape Siksta, koja svjedoče o njegovu slavenskom porijeklu, i na koja se Kačić poziva i svakoga, ko to ne bi vjerovao, upućuje, da ih pročita i da se uvjeri<sup>6</sup>.

Petar D. Šerović.

<sup>6</sup> O porijeklu pape Siksta V. donio je dosta opširan članak »Il Rammentatore dalmato« za god. 1862., koji je danas vrlo teško maći. Na osnovi ovog članka kao i članka M. Đ. Milićevića o papi Sikstu V. u knjizi »Životi i dela velikih ljudi iz svih vremena« (Beograd 1879.) pisao je o ovom papi i Tomo K. Popović u svojoj knjizi »Hercegnovi u slavu petstogodišnjice mu«, Zadar 1884. O Sikstu je također pisao i pop S. Nakićenović u svom radu »Boka« (Naselja srpskih zemalja, knjiga IX, Beograd 1913. izdanje Srp. kralj. Akademije) na str. 503.

Piscu je ovih redaka poznato, da postoji jedna knjiga o papi Sikstu V., rukom pisana, a potiče iz čuvene u svoje doba biblioteke kontova Smecchia u Baošiću u Boki, a koja se danas nalazi kod jednog Bokelja, koji živi u Crnoj Gori, te bi bilo, bez sumnje, vrlo važno po pitanje o porijeklu papinu, kada bi se njezin sadržaj objavio.

## STARI SISAČKI GRAD

Sredinom XVI. stoljeća počela je turska granica naglo pomjerati s Une na Kupu. Da obrani svoj sisački posjed, sagradi (1544—1550.) zagrebački Kaptol utvrdu (grad) u neposrednoj blizini ušća Kupe u Savu. Grad je sagrađen u obliku trokuta s tri čvrste baterijske kule za tešku artiljeriju, a izgrađen je opekama i kamenom (materijalom koji je većinom preostao još iz rimskih vremena). U XVII. stoljeću sagrađene su na zidovima (između kula) s dvorišne strane zgrade za stanovanje. U istom stoljeću sagrađen je na zapadnoj strani i peterokutni bastijon koji sa spomenutim kulama čini trapez.

Grad bijaše u posjedu zagrebačkoga Kaptola, uz dva kratkotrajna prekida, sve do sedamdesetih godina XIX. stoljeća. (Laszow-

ski, Hrv. pov. građevine, 184—196.) Ugovorom od 7. aprila 1872. Kaptol proda Đuri Pajanoviću grad i sisačko imanje za 20.500 for. a. vr. Dvadesetak godina kasnije, 1. augusta 1893. kupi ga na dražbi Zemaljska naukovna zadruža u Zagrebu, koja ga već 30. aprila 1894. proda za 16.000 for. trgovcima Dragutinu Planeru iz Siska i Maksu Mayeru iz Zagreba. Od 6. jula 1905. Mayer je jedini vlasnik grada i okolnog zemljišta, jer mu je Planer prepustio svoj dio. Za vrijeme Planera i Mayera u gradu se spremalo sijeno i žito, bila je neko vrijeme pecara i pletionica košara, a peterokutni bastijon je služio za stan upravitelja posjeda. U glavnoj, sjeveroistočnoj kuli nalazila se gostionica koja se izdavala u zakup sisačkim gostioničarima. U vanjskom dvorištu



*Dvije snimke starog sisačkog grada.*

*Foto Gj. Noršić. Sisak.*

bijaše i kuglana. Ovamo su građani dolazili ljeti često na izlet, tu su se od zgrade do zgrade održavale različite proslave i veselice. Gostionica je postojala dokle god grad nije bio prodan. Kupio ga je 15. decembra 1916. posjednik Stevo Gulan, sadašnji vlasnik, za 100.000 K. Sobe na gradskim krilima iznajmljuje stanarima, a ostale mu prostorije služe u gospodarske (poljoprivredne) svrhe.

Grad se od XVII. do svršetka XIX. stoljeća, kad ga je opisao Laszowski (str. 181—182.), malo promijenio. U XIX. stoljeću bijaše čitav grad (i krila i kule) pokriven šindrom. Kako je krov bio trošan, poprav-

ljen je a 1898. god. pokriven i crijepom. Dvorište imade istu sliku kao i prije 30 godina (v. sliku u Laszowskoga, str. 185.). Jedino su porušene stepenice koje su se nalazile u kutu između sjeverozapadnih i sjevernih krila (na Laszowskovoju slici nalijevo). Tako su i (kasnije uzidana) vrata s desne strane stepenica ponovo probita, tako da sada imadu prvobitni, polukružno svedeni oblik. Bunar u dvorištu više nema natkrova ni kola, tako da se voda vuče jednostavno konopcem, (Nema više ni onog opekama optočenog jarka koji se vidi na Juklovoj fotografiji). Za sadašnjeg vlasnika porušen je i onaj magazin što je sazidan u



*Dvorište starog sisačkog grada 1895.  
Foto Jos. Jukl.*



*Stari sisački grad 1895.  
Foto Jos. Jukl*

XIX. stoljeću (za Pajanovića), a nalazio se s vanjske strane između sjeveroistočne i južne kule. (Na Szabovljevoj (Sredovječni gradovi) 38. slici još se vidi, a na tlocrtnoj slici 37. više ga nema). Drvene izgradnje na krilima nijesu nimalo mijenjane, tek što su u najnovije doba neke sobe za stanovanje popravljene, i što je žbukom oblijepljena drvena fasada sjevernog krila.

Današnji posjednik napušta ekonomiju, pa je koncem januara o. g. sisačkom magistratu ponudio grad na prodaju. Kako se

čini, magistrat ga poradi slabih financijskih prilika ne će moći kupiti; sva je prilika da će grad dospjeti i opet u privatne ruke. Iako sisački grad ne potječe iz srednjega vijeka, ipak spada među naše najstarije historijske građevine. Uza nj je vezana jedna od najsajnijih stranica naše historije, pa bi trebalo (a i prilika je) da se pozvani faktori zauzmu i porade kako bi se grad oslobodio privatničkih ruku i bio pažljivije sačuvan budućim pokoljenjima.

**Marin Somborac.**